

Jubilej

Osemdeset let prof. dr. Boža Otorepca

Na letošnji božični večer bo Božo Otorepec dopolnil osemdeset let. Zadnjih deset let je že upokojenec, vendar pa ima pravico do tega statusa šele zadnja leta, saj je vse do nedavnega redno prihajal na Zgodovinski inštitut Milka Kosa, kjer je bil zaposlen od 1972. leta.

Božo Otorepec bi lahko zaradi svoje mladosti ne bil slovenski državljan. Zaradi očetovega orožniškega poklica se je namreč 24. decembra 1924. leta rodil v vasi Sv. Petar Orehovec pri Križevcih na Hrvaškem. Nato je bil oče prestavljen v Suvo Reko pri Prizrenu in kasneje v Skopje. Njegova makedonska leta so bila dokaj nenavadna, saj so bile razmere dokaj divje in je, zlasti ponoči, pogosto pokalo. Zaradi tega so morali občasno noč preživeti na orožniški postaji. V Makedoniji je spoznal tudi škofa Gnidovca in gimnazijskega sošolca

pok. prof. Zwittera Josipa Alojzija Turka, kasnejšega beograjskega nadškofa, ki je bil njegov veroučitelj. Zanimiva je zgodba, ko ga je oče kot nekajletnega predšolskega otroka poslal iz Skopja domov v Braslovče z železnico brez spremstva, zgolj z listkom okrog vratu. Tako je fantek potoval čez večji del Jugoslavije zgolj ob skrbi železničarjev.

Po osnovni šoli je v vojnih letih obiskoval gimnazijo v Celju. Njegov profesor je bil tudi dr. Pavle Blaznik, s katerim sta kasneje skupaj službovala. Na celjski gimnaziji se je izvrstno naučil nemškega jezika. Leta 1945 se je vpisal na Filozofsko fakulteto v Ljubljani, smer zgodovina-geografija, in jo 1951 z odliko končal. Medtem je od januarja do avgusta 1950 obiskoval v Dubrovniku tudi arhivistični tečaj, kjer so predavale najpomembnejše jugoslovanske avtoritete za pomožne zgodovinske

vede in arhivistiko. Zaposlil se je v ljubljanskem Mestnem arhivu, bil vmes epizodno v Mestnem muzeju, nato pa je ob nagovarjanju Mitje Brodarja prešel na SAZU v njen zgodovinski inštitut, v družbo dr. Pavleta Blaznika in dr. Melitte Pivec-Steale. Tu je bil skoraj deset let tajnik inštituta, to je njegov administrativni vodja.

Univerzitetno kariero je začel Božo Otorepec 1967. leta, ko je za akad. Milkom Kosom prevzel predavanja iz paleografije in pomožnih zgodovinskih ved. Svoje predavateljske obveznosti je jemal skrajno resno in v razmerah, ko je bilo znanje latinskega in nemškega jezika vse slabše, postajal eden najbolj zahtevnih eksaminatorjev. Zaradi prepričanja, da mora biti disertacija krona raziskovalnega dela, je leta 1986 doktoriral. Zaradi izjemnega znanja in bibliografije je bil 1987. leta izvoljen za znanstvenega svetnika SAZU, naslednje leto pa za rednega profesorja. Preskočil je vse predhodne stopnje. To je bilo takrat še mogoče, saj je bilo znanje veliko bolj cenjeno kot danes, oziroma manj sposobni univerzi še niso vsilili birokratskih in konkurenčno-omejevalnih načel.

Božo Otorepec je bil arhivist "po rojstvu". Že kot gimnazijec je namreč s stolpa celjske cerkve fotografiral vkorakanje nemške vojske v Celje. Fotografije je kasneje podaril muzeju. Ob koncu vojne se je sukal tudi okoli gestapovskega arhiva v Celju, vendar je ta potem po nekem dogovoru med Nemci in partizani skoraj neokrnjen prešel v roke OZNE. Tudi v študijskih letih je kazal zanimanje predvsem za pomožne vede in se hitro uveljavil kot največji strokovnjak za to področje naših znanosti. K temu mu je nekoliko pomagala tudi polletna specializacija na dunajskem inštitutu za zgodovinske raziskave.

Dolga leta je bil Božo Otorepec poleg profesorjev Kosa in Grafenauerja ter Blaznika steber slovenske medievistike. Vse življenje je delal predvsem na starejših zgodovinskih virih. Svoje prepise in znanje je nesebično posojal in dajal kolegom ter študentom, ki so ga potem z disertacijami prehiteli. Zaradi svojega življenjskega načela, ki smo ga že omenili, ga to ni motilo, zelo pa je bil prizadet, če so ob zahvalah vsem mogočim nanj pozabili. K njemu so se zatekali po nasvete in pomoč tudi številni strokovnjaki z drugih humanističnih področij na akademiji.

Ob današnji poluciji zgodovinskih člankov, razprav in monografij bi Božo Otorepec težko zdržal konkurenco. V svoji karieri je bil namreč sam sebi največja ovira, saj je bil hiperkritičen, zlasti do sebe. Vedno je trdil, da je "hudič v manjših flaškah", zato se je pogosto loteval temeljnih zgodovinskih vprašanj na konkretnih primerih. Zato imajo njegove študije o posameznih slovenskih krajih veliko večji pomen, kot bi smeli to soditi po velikosti in krajih objave. Bil je "fundamentalni"

raziskovalec. Del svojih temeljnih spoznanj je potem združil v disertacijo *Srednjeveški pečati in grbi mest in trgov na Slovenskem*. Kot knjiga je izšla leta 1988 pri Slovenski Matici in predstavlja po Sergiju Vilfanu "ne le najobsežnejše, temveč najbolj temeljito delo o sfragistiki in heraldiki v slovenski zgodovinski literaturi". To je standardno delo slovenskega zgodovinopisja in kot tako ne more manjkati v nobeni resni strokovni knjižnici.

Izjemno pomembne so njegove objave virov do leta 1500. Izdal je kar 12 zvezkov *Gradiva* za zgodovino Ljubljane v srednjem veku. Zaradi njih bi se mu slovenska prestolnica lahko kdaj primerno oddolžila, pa kaj, ko v njej znanost, zlasti pa zgodovina, nista nikoli imeli veljave. Zato še danes nima primerne monografije. Na podobno delo, kot ga je opravil v zvezi z Ljubljano, je mislil tudi v zvezi s Celjem in celjskimi grofi, ki so bili njegova priljubljena tema, celo neke vrste preokupacija. V Zgodovinskem inštitutu Milka Kosa je delal predvsem na centralni kartoteki srednjeveških listin za Slovenijo, sodeloval pa je tudi pri nekaterih objavah temeljnih zgodovinskih virov. Posebej naj omenimo publikaciji *Ljubljanski trgovski knjigi iz prve polovice 16. stoletja* (Ljubljana, SAZU, 1986) ter *Gozdni red za Istro, Furlanijo in Kras 1541* (Ljubljana, Biotehniška fakulteta, 1989). Na podlagi *gradiva*, ki ga je v največji meri zbral on, je France Baraga leta 2002 v dogovoru z njim in izdajateljem objavil *Gradivo za slovensko zgodovino v srednjem veku 6/1, listine 1246–1255* (Fontes 2). Zaradi njegovega izjemnega znanja in poznavanja virov so se nanj pogosto obračali tudi iz tujine, zlasti Avstrije. Naj omenim samo njegovo sodelovanje pri delu Walterja Brunnerja *Das ältere Gallenberger Urkundenarchiv* (Mitteilungen des Steiermärkischen Landesarchivs, Folge 44/45, Graz, 1995). Žal je pomemben del njegovega dela, zlasti o fevdnih in privilegijskih knjigah, prav zaradi hiperkritičnosti, ostal nedokončan.

Izjemno pomembno delo je Božo Otorepec opravil tudi pri dosedanjih objavah historičnih topografij za Slovenijo do leta 1500. Čeprav njegovo ime v knjigah ni ustrezno omenjeno, jih je tudi po objavi stalno dopolnjeval.

Poleg člankov iz pomožnih zgodovinskih ved, izdaj virov in slovenske krajevne zgodovine predstavljajo pomemben sklop Otorepčevega dela članki v različnih enciklopedijah, zlasti Enciklopediji Slovenije, kjer je bil tudi področni urednik. Njegovo kritično oko in izjemno znanje so preprečili marsikatero neumnost.

Manj vidno in znano je njegovo delo pri izvajanju arhivskega sporazuma z Avstrijo iz leta 1923. Bil je med najtršimi, pa tudi najbolj podkovanimi pogajalci in po njegovi zaslugi imamo v različnih slovenskih arhivih *gradivo*, o katerem smo lahko včasih samo sanjali.

Božo Otorepec je bil tudi steber naše Kronike, časopisa za slovensko krajevno zgodovino. Bil je član uredništva z nekajdesetletnim uredniškim stažem. Dokler mu bolezen tega ni onemogočila, je prebral večino, če že ne vse rokopise. Njegove pripombe so bile pogosto izjemno kritične, včasih celo preveč, zlasti za novejšo zgodovino, kjer ni bil toliko "doma". Tu je virov veliko več, zato je pogosto določene trditve možno bolje in temeljiteje argumentirati. Ne glede na to pa je Kronika za velik del svojega strokovnega ugleda večni dolžnik Božu Otorepcu.

Poleg svojih strokovnih dimenzij je naš slavljeneč pritegoval svojo okolico tudi s svojo človeško naravo. Imel je kar nekaj zvezkov različnih vicev, ki jih je v ozkih družbah tudi rad pripovedoval. Bil je izjemen ljubitelj tehnike. V njegovi mizici je bilo vedno orodje za različna drobna popravila. Rezervnih delov za svoje avtomobile mu nikoli ni manjkalo. Če ga otroška paraliza ne bi prizadela, bi jih verjetno tudi sam popravljaj. V prostem času si je po trgovinah rad ogledoval tehnične predmete in ure. Če smo kaj kupovali, smo ga vedno vprašali, kje se kaj dobi in kje so cene najnižje. Tudi v Avstriji.

Kot gimnazijec je svoje celjske kolege rad zabaval s svojo zbirko jazzovske glasbe, ki je bila izjemno bogata. Do plošč je prihajal tako, da jih je zamenjaval, med vojno tudi z nemškimi vojaki, za cigarete, ki jih je dobil na karte. Njegove študentske fotografije kažejo vedrega mladeniča z brki Clarka Gabla. Vsekakor se je za njegovim, včasih dokaj ostrim in malo odljudnim obrazom skrivala povsem drugačna osebnost. Njegova zu-

nanja podoba je bila videz, ki ga je kazal navzven, navznoter pa je bil izjemno, celo preveč čuteč. Ob pripovedi neveselih plati življenja, ne le najbližjih, zlasti mame in hčerke, tudi drugih, povsem navadnih ljudi, ni mogel prikriti solza. Izbruhi njegove jeze so bili kratki, pogosto mu je bilo zaradi nje težje kot onemu, ki mu jo je namenil. Če je moral pri svojih načelih popustiti, tudi pri člankih, ki jih je ocenjeval, je pogosto zapisal kratico "pa naj se objavi v b. i." (v božjem imenu). Nikoli ni nikomur želel slabega. Tudi takrat, ko mu je bila povzročena krivica ali pa so ga posamezniki prezrli, se je znal silno razburiti, a je potem sam pomirjal ljudi, ki so mu hoteli pri tem pomagati: "Saj mogoče pa ni tako slabo mislil, mogoče je pozabil." Nikoli ne bom pozabil, kako je akad. prof. dr. Sergij Vilfan zahteval umik neke že vezane in predložene disertacije oziroma njeno razdrtje in dopolnitev z opombami, ki bi kazale na Otorepčev delež v njej, pa ga je Otorepec kljub dejstvu, da je posredno to sam sprožil, skoraj na kolenih prosil, naj ne reagira tako, da se bo to že popravilo pri objavi.

Veličina znanstvenika je v kvaliteti, ne v kvantiteti. Ta je pomembna v gospodarstvu, pa še tam ne vedno in lahko tržno škodi sama sebi. Otorepčev delež v slovenskem zgodovinopisju, slovenski znanosti bo trajno ostal neprimerno večji od deleža onih, ki skušajo v njej gospodariti s tehtnicami in centimetri ter drugimi nevsebinskimi kvalifikatorji. To je ob večeru življenja gotovo lahko največji vir zadovoljstva.

Stane Granda